

אלא, כך הוא הדין:

האומרת טמאה אני לך — תביא ראיה לדבריה, ואינה נאמנת לאסור עצמה עליו ללא ראיה.

האומרת השמים ביני לבינך — יעשו דרך בקשה, שיבקשו מבעלה לבעול ולהתנהג עמה יפה.

והאומרת נטולה אני מן היהודים — יפר הבעל את חלקו, את כוחו של הנדר כלפיו [אך אינו יכול להפר אותו לגמרי כי אין כוחו של הבעל להפר אלא את הנדרים שבינו לבינה].

ומשמשתו לאחר שהפר לה את איסור נדרה כלפיו.

ותהא נטולה מן היהודים, אם התגרשה או מת בעלה.

איבעי לחו: האומרת נטולה אני מן היהודים — ליבם, מהו דינה?

והבעיה היא מכך שכל מגמתה באומרה "נטולה אני מן היהודים" ולא אומרת "נטולה אני ממך", היא להרגיע את בעלה, שאינה נודרת הנאה ממנו מפני שנתנה עיניה באחר, אלא מפני שהתשמיש קשה לה. ולכן, היא אוסרת עצמה בכל אדם אחר שיהא מותר לשאתה אחר שיגרשנה בעלה.

אבל אחי בעלה בחיי בעלה אסור הוא לה, ואין היא צריכה לאסור עצמה גם עליו כדי להרגיע בכך את בעלה, ואין היא צריכה לכלול אותה בנדרה שהיא נטולה מן היהודים.

ומעתה יש להסתפק, אם היא עצמה מעלה

בדעתה לאסור עצמה גם על היבם, במקרה וימות בעלה —

מי מסקה האם היא מעלה אדעתא דמיית בעלה, ונפלה קמי יבם, ואוסרת עצמה גם עליו.

או לא מעלה זאת בדעתה, ואין היבם נכלל בכונתה לאסור עצמה על היהודים בנדר.

רב אמר: יבם — אינו כבעל שצריך להפר לה את חלקו, כי רק לאסור עצמה לבעלה ולכל האנשים המותרים לה כעת אם יגרשנה היא התכוונה, ולא ליבם, שאסור לה אם יגרשנה בעלה.

ולכן היא מותרת ליבם.

ושמואל אמר: יבם — הרי הוא כבעל. שהתכוונה לאסור גם אותו. והוא אינו יכול להפר לה את הנדר שנדרה, כי אין היבם מיפר נדר שנדרה יבמתו בהיותה תחת בעלה.

אמר אבוי כוותיה דרב שאמר היבם אינו כבעל, ואינו נאסר בה לפי שאינה מעלה בדעתה לאסור עצמה עליו — מסתברא.

דתנן במשנתנו: הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה — כופין אותו שיחלוץ לה.

ואם איתא, אם נאמר, דמסקה אדעתה, שהיא מעלה על דעתה שימות בעלה ומתכוונת לאסור עצמה על יבמה — הרי יש לנו לומר שגם אם נדרה הנאה מיבמה בחיי בעלה, התכוונה בכך לאסור עצמה על יבמה כדי שלא יוכל לייבמה. ואם כן —

מבקשין ממנו לחלוץ מיבעי ליה לתנא קיב-ב לומר, ולא כופין אותו לחלוץ, כפי שאמר.

שהרי בסוף המשנה שנינו, אם נתכוונה לכך, אפילו אם נדרה בחיי בעלה, מבקשים מהיבם לחלוץ, ולא כופים אותו על כך!?

ודוחה הגמרא את ראייתו של אב"י ממשנתנו לרב —

הבא, במשנתנו, שאמרה כופין ולא אמרה מבקשין, **במאי עסקינן** — באשה שיש לה בנים מבעלה, דכולי האי לא מסקה אדעתא, שימותו בניה בחיי בעלה, ותיפול ליבום כשימות בעלה אחרי מיתת בניה.

ולכן אינה מתכוונת כשאוסרת עצמה על יבמה בחיי בעלה למנוע בכך את יבומה אם ימות בעלה, ומשום כך כופים את היבם לחלוץ לה.

אך מקיימת הגמרא את ראייתו של אב"י, ומקשה על הדחייה של הראיה —

לדברייך, שהעמדת את משנתנו דוקא באשה שיש לה בנים, יש לשאול:

אבל אשה שאין לה בנים — מאי? —

מבקשין אותו לחלוץ. אבל אין כופים אותו לחלוץ לה, בגלל שהיא מעלה בדעתה שיכולה ליפול ליבום, והתכוונה לאסור את היבם עליה כדי שלא תתייבם לו.

ואם כן, תיקשי:

ומסקינן: אכן שמע מינה!

אדתני עד שמחלק התנא חילוק חדש, ואומר: **ואם נתכוונה לכך**, לנדור הנאה מיבמה — אפילו נדרה זאת בחיי בעלה, רק מבקשין ממנו שיחלוץ לה, אך אין כופים אותו שיחלוץ לה —

ליפלוהו, ייחלק התנא, וליתני, וישנה את החילוק הזה, בדירה, באותה אשה, ובאותו ענין שהוא מדבר בו, וייחלק כך:

במה דברים אמורים שכופים את היבם, שנדרה יבמתו הנאה ממנו בחיי בעלה, לחלוץ — באשה שיש לה בנים, שאינה מעלה בדעתה שימותו בניה בחיי בעלה ותיפול לייבום.

אבל באשה שאין לה בנים, ונדרה הנאה מיבמה, שמעלה בדעתה שימות בעלה ותיפול ליבום, ומתכוונת בנדרה למנוע את הייבום — מבקשין ממנו לחלוץ לה, אך אין כופין אותו על כך.

אלא, מכך שלא חילק התנא כך, שמע מינה שלא שנא יש לה בנים, ולא שנא אין לה בנים — כופין אותו לחלוץ לה, לפי שאינה מעלה על דעתה בשעת נדרה שתיפול ליבום. וברב, שאמר זאת.

הדרן עלך פרק בית שמאי

פרק חרש שנשא

עיין דברי הקדמה לפרק זה, בהערה הראשונה.⁽¹⁾ כאשר החלק הראשון עוסק בדיני הנישואין

אך אם קידשה בביאה, סובר הירושלמי שאינו יכול לגרשה ברמיזה, כי קידושו הם "מעשה", וגירושו ברמיזה אינם "מעשה".

ג. אם נשא אדם פיקח אשה, והתחרש, אינו יכול להוציאה בגט עולמית, כי קידושה קידושין גמורים מהתורה, וגירושו של חרש אינם אלא מתקנת חכמים, והם אינם מועילים במקום שהיא מקודשת מן התורה.

ומבאר הג"ח [בפרק ד' מהלכות יבום וחליצה הלכה ט"ז] שלגבי חליצה ולגבי כתיבת גט לשמה מועיל מה שאחרים עומדים על גביו לעשות את חליצתו חליצה כשירה, ולעשות את הגט שהוא כותב לגט כשר, אבל לענין לגרש או לקדש לא יועיל מה שאחרים עומדים על גביו, היות שבחליצה אין צורך בדעת הבעלים, וכן בכתיבת גט לשמה, אלא רק כונה, ואת הכונה יכולים לעשות גם אחרים העומדים על גביו.

ואילו בגיטין וקידושין צריך את דעתו של המקדש והמגרש, ואין אחרים העומדים על גביו יכולים לקבוע את דעתו במקומו.

וכתבו הראשונים, שגם אם אחרי שנתחרש דעתו נכונה ומיושבת עליו, בכל זאת אין הוא יכול לגרשה, משום שסתם חרש אינו בר דעת [עיין ברשב"א גיטין עא א, ובבית יוסף אבן העזר סימן קכא].

ד. ואם נשא פיקח אשה פקחת, והתחרשה, יכול הוא להוציאה, שהרי אין צורך בדעת האשה לגירושין, וגם היא יודעת לשמור עצמה וגיטה [מאירי על המשנה קיד ב].

אך רבי יוחנן בן נורי חולק, וסובר שאינה

1. א. יש שני סוגי "חרש": האחד, אדם שאינו שומע ואינו מדבר. והשני, אדם המדבר, אך אינו שומע.

פרק זה עוסק בחרש ובחרשת שאינם שומעים ואינם מדברים, ולכן אינם יכולים לחלוץ מן התורה, היות והיבם והיבמה צריכים לומר את הפסוקים שבתורה, וכפי שיתבאר להלן.

כמו כן, נחשבים החרש והחרשת כמי שאין בהם דעה, ואין מעשיהם נחשבים כמעשה.

אך בכך נחלקו חכמים ורבי אליעזר, כאשר לדעת רבי אליעזר יש דעה לחרש ולחרשת.

ובגמרא [דף קיג] נחלקו אמוראים, מהי דרגת הדעה שיש לחרש לפי רבי אליעזר, והאם אמר זאת רבי אליעזר בודאי, או שהסתפק בדבר.

לפי חכמים, הסוברים שאין לחרש ולחרשת דעה, אין להם קידושין מן התורה, אלא שתיקנו להם חכמים קידושין ונישואין.

ובכך שונה החרש מן הקטן, שלא תיקנו לו חכמים קידושין. היות וקטן עתיד לגדול, ואילו חרש ישאר תמיד חרש. ולכן, תקנו חכמים שיוכל לשאת אשה ולא ייבטל מפריה ורביה.

וכמו כן, תקנו לחרשת שתוכל להנשא, כדי שלא תשאר פנויה לעולם [רמב"ם יבום ה כ"ג].

ב. חרש כונס את אשתו ברמיזה, שרומז לה באצבעו עד שתסכים להתרצות לו, או שבא עליה [ירושלמי, פרק יד הלכה א].

אך גם כשבא עליה החרש, אין הוא קונה אותה מן התורה [קרן אורה].

אם רוצה חרש לגרש את אשתו, הוא כותב לה גט, ומגרשה ברמיזה, כמו שכנסה ברמיזה.

נשוי מן התורה, שהוא פיקח ואשתו גם היא פקחת, ואילו האח השני היה נשוי מדרבנן.

ומבארת המשנה את שלשת האופנים שהאח השני נשוי מדרבנן: או שהוא ואשתו היו חרשים, או שהוא היה חרש ואשתו פקחת, או שהוא היה פקח ואשתו חרשת.

החלק הרביעי, עוסק גם הוא בעניני יבום וחליצה של חרש וחרשת בשני אחים הנשואים באופן שונה.

אלא, שלהבדיל מן החלק השלישי, הוא עוסק בשני אחים שהיו נשואים שתי נשים **נכריות**, ולא שתי אחיות.

וגם בענין זה מבארת המשנה את שלשת האפשרויות שיהיו נשואי השני מדרבנן, או ששניהם חרשים, או שהוא פיקח והיא חרשת, או שהוא חרש והיא פקחת.

והגירושין של חרש וחרשת, ואילו שלשת החלקים האחרים עוסקים בדיני יבום וחליצה של חרש וחרשת.

החלק הראשון, מתבארים בו דיני **נישואין וגירושין בזוג אחד**, כשאחד מבני הזוג הוא חרש או חרשת.

החלק השני, עוסק בעניני **יבום וחליצה** של חרש וחרשת בשני אחים הנשואים שתי אחיות או שתי נכריות, והיו האחים חרשים או נשותיהן חרשות.

ומדובר בו דוקא באופן שנישואי שני האחים הם **שויים**, ששניהם נשואים מדרבנן בלבד, ולא היה באחד מהם קנין מן התורה.

החלק השלישי, עוסק גם הוא בעניני יבום וחליצה של חרש וחרשת בשני אחים, אלא שבו מתבאר דינם של **שני אחים הנשואים שתי אחיות באופן שונה**, שהיה אח אחד

החרש, הוא יכול ליבמה מדרבנן, ולהוציאה בגט, ברמיזה מדרבנן.

ועל אף שהחרש כונס את יבמתו מן התורה, אין הוא יכול לחלוץ מן התורה.

ובטעם הדבר, מביאה הגמרא שאמרו "דבי ינאי" היות ואין הוא יכול לקרוא את הפסוק שהוא צריך לקרוא בשעת החליצה, וקריאתו היא לעיכובא, מן התורה.

וביארנו הראשונים, שצריך להגיע לטעם זה ואין די בכך שמעשה חרש אינו כלום היות ואין בו דעת, כיון שאם בית דין יעמדו על גבו, ויודיעוהו שהוא חולץ לשם חליצה, היתה צריכה חליצתו להועיל, וכל החסרון הוא העכוב בקריאתו [ונבגמרא להלן יבואר מהי הכוונה שצריכים היבם והיבמה להתכוון בחליצה.

מתגרשת, היות ובשעת נתינת הגט הוא משלחה והיא חוזרת, והרי היא כשוטה, שאינה מתגרשת היות ובשעה שהוא משלח אותה היא חוזרת [שנאמר "ושילחה מביתו", וזו אינה משולחת מביתו, שהרי היא חוזרת אליו]. תוס' קב ב.

והקדן אורה כתב, שאמנם אין צריך דעת האשה לגירושין, אבל צריך שתדע שהוא מגרשה, וחרשת שאינה מבינה, אינה יודעת שהוא מגרשה, וחרשת שאינה מבינה, אינה יודעת שהוא מגרשה, ולכן לא חלו גירושיה.

פיקח שמת, ונפלה אשתו ליבום לפני אחיו החרש, קונה אותה החרש בכיאתו מן התורה, שהרי ביבום אין צריך דעה לקנין, אך אינו יכול להוציאה לעולם, לפי שאינו יכול לגרש.

אך אם נפלה לפני חרש אשתו של אחיו

מתניתין:

אבל, אם קידשה כשהיא פיקחת, ונשתמית תחתיו — לא יוציא!

החלק הראשון —

היות ותיקנו חכמים שישאירנה תחתיו, כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר עקב היותה שוטה.

אך אם קידש אשה בהיותו פיקח, ואחר כך נתחרש הוא, או נשתטה — אינו מוציאה עולמית!

היות ואין גירושו כשהוא חרש ושוטה, שאז הוא חסר דעה, יכולים להוציאה מקידושו הגמורים, שעשה בה בהיותו פיקח.

ג. אמר שאל רבי יוחנן בן נורי: מפני מה האשה שנתחרשה אחר נשואיה יוצאה, ואילו האישה שנתחרשה לאחר שנשא אשה אינו מוציא אותה?

אמרו לו חכמים: אינו דומה האישה המגרשת לאשה המתגרשת —

לפי שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה. ולכן גם חרשת יכולה להתגרש.

ואילו האישה אינו מוציא אלא לרצונה. ורצונה של חרש אינו נחשב רצון, היות ואין דעתו דעה גמורה.

ד. העיד רבי יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה בהיותה קטנה, שקידושין שקידשה אביה הם מן התורה, שהיא יוצאה בנט אפילו לאחר שגדלה ויצאה מרשות אביה לקבלת גיטה, והיא מקבלת את גיטה בעצמה [ובקטנותה אביה מקבל גיטה

דיני קידושין וגירושין של חרש וחרשת.

א. חרש שנשא פיקחת, בקידושין שתקנו לו חכמים, ופקח שנשא חרשת, בקידושין שתקנו לה חכמים —

אם רצה להוציא את אשתו בגט — יוציא, שתיקנו חכמים שיוכל אפילו חרש להוציא את אשתו בגט, מהנישואין שתיקנו לה חכמים.

ואם רצה לקיים אותה תחתיו — יקיים.⁽²⁾

ומבאר המשנה כיצד הפיקח מקדש חרשת, וכיצד החרש מגרש פיקחת —

כשב שהוא, החרש שנשא פיקחת או הפיקח שנשא חרשת, כונס את אשתו ברמיזה, שרומז לה באצבעו⁽³⁾ עד שמתרצית להתקדש לו — כך הוא מוציא אותה בגט, שנותן לה ברמיזה, שרומז לה באצבעו שכוונתו לגרשה בנתינת הגט.

והיינו, שוים הם קידושין וגירושין שנעשים כאשר אחד מבני הזוג הוא חרש, שבשניהם נעשה הדבר ברמיזה.

ב. פיקח שקידש את אשתו כשהיא פיקחת, ונתחרשה תחתיו — יוציא אותה בגט, אם ירצה, לפי שבגט צריך רק את דעת הבעל, ולא את דעת האשה.

3. רש"י. והראשונים ביארו שהרמיזה היא מעשי ריצוי והוכחה.

2. אין חידוש בכך, ונאמר במשנה אגב משנה התנא אם רצה להוציא יוציא. תוס'

עבורה].

אמרו לו חכמים: אף זו, פקחת שנישאה ונתחרשה, כיוצא בה, שיכולה היא לקבל גיטה, היות ואין הגירושין תלויים ברצונה.

החלק השני –

דיני יבום של חרש וחרשת, בשני אחים הנשואים שתי נשים [אחיות או נכריות] בנישואים שוים, מדרבנן.

שני אחין חרשין שהיו נשואין שתי אחיות פקחות, או שתי אחיות חרשות, או שתי אחיות – אחת פקחת ואחת חרשת.

ונשואיהן של שני האחים שוים הם, היות ושניהם חרשים, והרי הם נושאים את נשותיהם ברמיזה, בין שהיתה האשה פיקחת ובין שהיתה חרשת.

וכן שתי אחיות חרשות שהיו נשואות לשני אחין פקחין, או לשני אחין חרשין, או לשני אחין אחד פקח ואחד חרש.

וגם כאן, נשואיהן של שתי האחיות שוים הם, ששתייהן נישאות ברמיזה, בין היה הבעל פיקח ובין היה חרש.

ומת אחד האחים –

הרי אלו, נשותיהם, אינן נופלות ליבום לפני

האח השני, אלא הן פטורות מן החליצה ומן הייבום, כדין אחות אשה. שהרי קידושי שניהם שוים, שהם מדרבנן, ויבוא איסור אחות אשה מדרבנן ויפקיע את זיקת היבמה מדרבנן.

ואולם, אם היו שתי הנשים נכריות זו לזו, שלא היו אחיות, ואינן יוצאות מדין אחות אשה – לא יחלצו להם היבמים. לפי שאם הוא חרש, הוא אינו "בר חליצה", ואם היא חרשת, היא אינה "בת חליצה", היות ואינם יכולים לקרוא את הפסוקים שהם חייבים לקרותם בעת החליצה.

אלא יכנסו אותן היבמים, שהרי כאן מדובר שהיו שתי הנשים נכריות זו לזו, ואינן יוצאות משום אחות אשה.

ואם רצו היבמים, אחר שכנסום להוציא אותן – יוציאו אותן בגט ברמיזה! (4)

החלק השלישי –

דיני חליצה ויבום בשני אחים הנשואים שתי אחיות באופן שונה – שהיה אח אחד נשוי מן התורה, לפי שהוא פקח ואשתו פקחת, והאח השני נשוי מדרבנן.

ונישואי האח השני מדרבנן ייתכנו בשלשה אופנים:

א. הוא חרש ואשתו פקחת.

היבם מפקיעה את הזיקה, והגט שנותן היבם אחר שכנס אינו מפקיע את הזיקה של אחיו, לפי שלאחר שכנס היבם אין יותר זיקה. והגט שנותן הכונס, נועד רק להפקיע את קידושיו הוא, ולא את זיקת היבום מנפילת אחיו.

4. עיין ברש"י ד"ה יכנסו, שכתב כי לאחר הכניסה, יועיל הגט שיתן ברמיזה להפקיע הן את נישואיו, והן את זיקת אחיו.

ויש חידוש בדבריו, כי לכאורה די בכך שכונס אותה השני כדי להפקיע את זיקת הראשון, וכמו בקידושין מן התורה, שכניסת

ב. הוא פקח ואשתו חרשת.

ג. שניהם חרשים.

אופן שני – האח השני פקח ואשתו חרשת.

שני אחין פקחין שהיו נשואין לשתי אחיות, אחת חרשת שקידושיה מדרבנן, ואחת פקחת שקידושיה מן התורה.

אופן ראשון – האח השני חרש ואשתו פקחת.

שני אחין, אחד חרש ואחד פקח, שהיו נשואין לשתי אחיות פקחות, ומת חרש בעל הפקחת, שהיה נשוי מדרבנן.

מת פקח בעל חרשת – מה יעשה פקח בעל פקחת באשת אחיו, שהיא אחות אשתו, שנופלת לפניו, ומה יעשה באשתו שהיא אחות היבמה הנופלת לפניו?

מה יעשה פקח בעל הפקחת באחות אשתו הנופלת מן אחיו החרש, מקדושו מדרבנן, ומה יעשה באשתו שהיא אחות היבמה הנופלת לפניו? –

לא יעשה דבר. אלא **תצא** אשת אחיו ללא חליצה, **משום** ערות **אחות אשה**, מן התורה. ואשתו אינה אחות זקוקתו לפי שאין זיקה בערוה.

לא יעשה דבר. אלא, **תצא** אחות אשתו מן התורה, ללא חליצה, **משום** ערות **אחות אשה**, ואשתו מותרת לו, שאינה אחות זקוקתו, לפי שאין זיקת יבום בערוה.

ואם **מת פקח בעל פקחת – מה יעשה פקח בעל חרשת באשת אחיו שהיא אחות אשתו מדרבנן, ומה יעשה באשתו שהיא אחות זקוקתו מן התורה? –**

אך אם **מת פקח בעל הפקחת – מה יעשה חרש בעל פקחת, שנשואה לו מדרבנן, ביבמתו, אחות אשתו, הנופלת לפניו ליבום מן התורה, ומה יעשה באשתו, שהיא אחות זקוקתו? –**

אין לו תקנה להשאיר את אשתו אצלו, אלא **מוציא את אשתו בנט** משום שאסורה עליו באיסור אחות זקוקתו, **ואת אשת אחיו מוציא בחליצה מן התורה, לא ייבם אותה לפי שהיא אחות אשתו מדרבנן.**

מוציא אשתו בנט, לפי שהיא אסורה עליו מדין אחות זקוקתו, שהרי אחותה נופלת לפניו מן התורה.⁽⁵⁾

אופן שלישי – האח השני ואשתו, שניהם חרשים.

שני אחין – אחד פקח ואחד חרש, שהיו נשואין שתי אחיות – אחת פקחת, ואחת חרשת.

ואשת אחיו אסורה עליו לעולם, שאינו יכול ליבמה היות והיא אחות אשתו מדרבנן. ואף אינו יכול לחלוץ לה, לפי שאין בכח החרש לחלוץ.

מת חרש בעל חרשת, ונפלה החרשת ליבום לפני הפקח הנשוי פקחת.

5. ואין אחותה של אשתו הנופלת ליבום יוצאת משום ערות אשה, שהרי נשואיה של החרשת הם

מה יעשה פקח בעל פקחת ביבמתו ובאשתו?
—

אינו עושה דבר. אלא תבא החרשת בלי חליצה, משום אחות אשה. כדין ערוה הנופלת ליבום, ואשתו מותרת לו, לפי שאינה אחות זקוקתו.

אבל, אם מת פקח בעל פקחת, ונפלה הפקחת לפני החרש, שאינו בר חליצה מפני שאינו יכול לקרוא — מה יעשה חרש בעל חרשת?

מוציא החרש את אשתו החרשת בגט, לפי שהיא נאסרת עליו מדין אחות זקוקה.

ואילו אשת אחיו, הפקחת, הנופלת לפניו ליבום, אסורה עליו לעולם!

כי אינו יכול לחלוץ לה — לפי שהוא חרש, ואינו בר קריאה.

ואינו יכול לכונסה ולהוציאה לאחר מכן בגט, כיון שהרי יש לו באשתו החרשת מקצת קידושין מדרבנן, ומכח זה אחותה אסורה עליו משום אחות אשתו. ואף לאחר שיגרש את אשתו, היא ממשיכה להיות אסורה עליו כמו אחות גרושת אשתו.

החלק הרביעי —

יבום וחליצה בחרש וחרשת, בשני אחים שהיו נשואים שתי נשים נכריות [ולא אחיות כמו בחלק הקודם]. באופן שונה, שאח אחד נשוי מן התורה, שהוא פקח הנשוי פקחת, ואח שני נשוי מדרבנן.

וגם כאן יש שלשה אופנים כיצד נשוי האח השני מדרבנן: או שהיה האח חרש ואשתו פקחת, או שהיה האח פקח ואשתו חרשת, או שהיו שניהם חרשים.

אופן ראשון — האח השני חרש ואשתו פקחת.

שני אחין, אחד חרש ואחד פקח, שהיו נשואין לשתי נכריות פקחות.

מת חרש בעל פקחת — מה יעשה פקח בעל פקחת ביבמתו הנופלת לפניו מדרבנן?

או חולץ או מייבם.

ואם מת פקח בעל פקחת — מה יעשה חרש בעל פקחת ביבמתו, הנופלת לפניו מן התורה, שהרי אינו יכול לחלוץ לה, לפי שאינו יכול לקרוא? —

כונם אותה, ואינו מוציא אותה לעולם, שהרי אין בכח יבומו של החרש להפקיע את זיקת אחיו, וגטו אינו יכול להתירה לשוק בלי חליצה, והוא אינו יכול לחלוץ לפי שאינו יכול לקרוא בשעת חליצה.⁶

אופן שני — האח השני פקח ואשתו חרשת.

שני אחין פקחין שהיו נשואין לשתי נשים נכריות, שאינן אחיות — אשה אחת פקחת, ואשה אחת חרשת.

6. ואפילו אם קונה החרש אותה מן התורה ביבום, כיון שאין צורך בכונה, אין די ביבומו של חרש להפקיע זיקתו של אחיו המת.

רק מדרבנן, ואינם יכולים לדחות את היבמה מדין ערות אחות אשה. רש"י.

ואינו מוציא אותה לאחר שכנס בגט, לפי שאין בכח כניסתו וגיתו של החרש להפקיע את זיקת אחיו המת, הפקח.

גמרא:

שנינו במשנה שחרש וחרשת אינם חולצים, ומשמע שאף על פי שחרש לאו בר דעה הוא ומן התורה אין קנינו קנין, בכל זאת יש בהם קדושין ונשואין, ונפילה ליבום, מדרבנן, אלא שאינם חולצים.

אמר רמי בר חמא: מאי שנא חרש וחרשת, דתקיננו להו רבנן נשואין, ומאי שנא דשוטה ושוטה — דלא תקיננו להו רבנן נשואין וכמו ששנינו בבביתא.

דתניא: שוטה וקטן שנשאו נשום, ומתו —

נשותיהן פטורות מן החליצה ומן היבום, לפי שאין נשואיהם של שוטה וקטן כלום.

ומבאר רמי בר חמא: חרש וחרשת, דקיימא תקנתא דרבנן, שיכולה להתקיים תקנת חכמים שתיקנו להם נשואים, שיכולים לחיות יחד בשלום זה עם זה, בין אם היו חרש וחרשת, בין חרש ופקחת, ובין פקח וחרשת — תקיננו להו רבנן נשואין

אבל שוטה ושוטה, דלא קיימא תקנתא דרבנן, שלא יכול להיות שלום בין בני הזוג אפילו אם רק אחד מהם שוטה, היות ד"אין אדם דר עם נחש בכפיפה [בתוך קופה] אחת" — לא תקיננו להו רבנן נשואין.

ומאי שנא קטן, דלא תקיננו רבנן נשואין,

ומת פקח, בעל החרשת, ונפלה החרשת לפני האח השני ליבום.

מה יעשה האח השני, שהוא פקח בעל פקחת, עם יבמתו החרשת, שהרי אינו יכול לחלוץ לה, כיון שאינה בת קריאה? —

כונס את החרשת. ואז, אם רוצה הוא להוציא אותה הגט — יוציא בגט בלבד, בלי שיצטרך לחלוץ לה.

ואם מת האח הפקח בעל הפקחת, ונפלה הפקחת לפני האח הנשוי חרשת מה יעשה פקח בעל חרשת?

או חולץ או מייבם לפיקחת.

אופן שלישי — האח השני ואשתו, שניהם חרשים.

שני אחין אחד חרש ואחד פקח שהיו נשואים לשתי נכריות, אחת חרשת ואחת פקחת.

מת חרש בעל חרשת — מה יעשה יעשה פקח בעל פקחת ביבמתו?

כונס אותה אך אינו יכול להוציאה בחליצה, לפי שחרשת היא ואינה יכולה לקרוא.

ואם לאחר שכונסה רצה להוציא אותה בגט — מוציא אותה בגט, לפי שקנין יבום של פקח באשת אחיו החרש הוא קנין גמור, ולא נשארה זיקה מאחיו המת, ולכן יכול להוציאה לשוק בגט.

מת פקח בעל פקחת — מה יעשה חרש בעל חרשת ביבמתו מן התורה?

כונס, כי אינו יכול לחלוץ, לפי שהוא חרש ואינו יכול לקרוא.

ומאי שנא חרש, דתקיננו ליה רבנן נשואין?

חרש, דלא אתי שלא יבוא לעולם לכלל נשואין מן התורה, תקיננו לו רבנן נשואין כדי שלא יבטל מפריה ורביה ומישובו של עולם.

אבל קטן, דאתי לכלל נשואין לכשיגדל ויהיה לאיש — לא תקיננו רבנן נשואין.

ומקשה הגמרא: והרי קטנה, שאין לה אב, דאתיא לכלל נשואין לכשתגדל, ובכל זאת תקיננו לה רבנן נשואין בקטנותה, על ידי אמה או אחיה?!

ומתרצת: התם, תיקנו לה חכמים שיוכלו להשיאה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר.

ומאי שנא קטנה דממאנה, ועוקרת את הנישואין שתקנו לה חכמים, ומאי שנא חרשת דלא ממאנה אלא יוצאת בגט, ברמיזה.

דאם כן, אם חרשת תוכל למאן לעולם — מימנעי אינשי, ולא נסבי לה, לא ישאנה לאשה, שמא אחרי שנות נישואים רבות לא יוכל לפייסה שתשאר עמו, ותמאן בו, ותעקור נישואיה. אבל מיאונה של קטנה הרי הוא מוגבל לשנים בודדות, עד שתגדל, ולכן סבור הנושא אותה לאשה שיש בכוחו לפייסה למשך הזמן הזה בכל שעה ושעה.

ומאי שנא קטנה שנישאה על ידי אמה

ואחיה דאכלה בתרומה, ומאי שנא חרשת דלא אכלה בתרומה?

והראיה שכך הוא הדין — מהא דתנן במסכת עדויות [ז ט]:

העיד רבי יוחנן בן גודגדא:

א. על החרשת שהשיאה אביה, שיוצאה בגט, וכמו שהתבאר במשנתנו שמדובר אפילו בהשיאה אביה, שתפסו בה מן התורה. לפי שאין צורך בדעת האשה לגירושה, ולכן אפילו גדלה, שאין אביה מקבל גיטה, יכולה היא עצמה לקבלו.

ב. ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן בנישואין דרבנן — שאוכלת בתרומה מדרבנן, וכפי שהתבאר לעיל [צ א].

ומדייקת הגמרא: ואילו על חרשת, שדיבר בה רבי יוחנן בן גודגדא בתחילת דבריו, שיוצאת בגט, הוא לא העיד שאוכלת בתרומה, ומשמע מכך, כי חרשת — לא אכלה אפילו לא בתרומה דרבנן.

ותיקשי, מאי שנא חרשת מקטנה?

ומשנינן: גזירה שמא אם יאכיל כהן פקח שנשא חרשת אותה בתרומה, יאכיל חרש כהן בחרשת ישראל שנשא אותה לאשה. (1)

אך מקשה הגמרא: מדוע שלא תאכל חרשת שהיא אשת כהן חרש בתרומה? וליכול,

1. ומבאר רש"י שאין זה תירוץ מעולה, כי מה זה משנה אם כהן פקח מאכיל חרשת או כהן חרש מאכיל חרשת, והרי בשני המקרים מדובר בנישואין דרבנן, כשצד ההיתר שלהן באכילת תרומה הוא משום ש"קטן אוכל נבילות אין בית

דין מצווין עליו להפרישו", וחרשת הרי הוא כקטנה לענין זה. אלא התירוץ הוא, שגזרו חכמים משום החשש שיבוא כהן חרש להאכיל ישראלית פקחת, שחיובה במיתה, על אכילת תרומה בזרות